

Til statens navnekonsulenter

Vi viser til deres brev, datert 16.11.2015, angående saken om Topdal/Tofdal/Tovdal. Navnekonsulentene skriver at de stiller seg undrende til klagenemndas faglige argumentasjon og lovanvendelse i denne saken. Dette svaret er ment som en utdyping av de elementene nemnda la til grunn for sitt vedtak.

Da saken var oppe til behandling første gang hos stedsnavntjenesten for Østlandet og Agderfylkene, var det tydelig at uttalen av dette navnet er varierende, og at ønsket skrivemåte også varierte. Dette fremgår av de innkomne høringsuttalelsene, som er listet opp nedenfor (hentet fra navnekonsulentenes første tilråding, datert 13.12.2012):

- Tveit Historielag ønsker skrivemåten *Tofdal* med den begrunnelse at denne skrivemåten er i samsvar med den nedarvede uttalen, og at denne uttalen fortsatt er i levende bruk.
- Birkenes kommune ønsker skrivemåten *Topdal* med bakgrunn i egne vurderinger og innkomne høringsuttalelser.
- Asbjørn Aabel (Birkeland) ønsker skrivemåten *Topdal*, og viser til diverse dokumenter med denne skrivemåten. Han mener at uttalen med /f/ ikke stemmer med dagens uttale.
- Toralf Aas (Birkeland) har ingen mening om skrivemåten, men skriver at lokal uttale er *tåffdal*.
- Birkenes Historielag er uenige i at skrivemåten med /f/ er den riktige, og skriver at folk i Birkenes sier *Topdal*, *Topdalen*, *Topdalsfjorden* osv. Det er uklart om historielaget ønsker skrivemåten *Topdal* eller *Tovdal*.
- Birkenes bondelag ønsker skrivemåten *Topdal* (uten begrunnelse).
- Magnhild Vollan ønsker ikke skrivemåten med /f/ for den delen av elven som renner gjennom Birkenes. Ifølge henne sier folk på Birkeland og nord for *Topdalselva* og *Tovdalselva*, og de mener at uttalen med /f/ er en eldre uttale som ikke er i bruk lenger.
- Birkenes Skogeierlag vil beholde skrivemåten *Topdal*. Dersom navnet skal forandres, vil de heller ha *Tovdalselva*.
- Dønnestad Vel ønsker skrivemåten *Topdal* fordi uttalen med /f/ er ukjent.
- Strømme vel og Ålefjær vel støtter Tveit Historielag, og ønsker skrivemåten *Tofdal* (uten videre begrunnelse).
- Randesund historielag ønsker skrivemåten *Tofdal*, og skriver at dette var den uttaleformen man brukte i gammel tid.
- Christiansands Byselskab ønsker skrivemåten *Tofdal*, fordi dette er den gamle uttalen. De mener uttalen med /p/ er en konsekvens av skrivemåten.
- Tormod Jacobsen mener at skrivemåten med /f/ blir fremmed, han har aldri hørt den brukt.
- Kristiansand kommune ønsker å beholde skrivemåten *Topdal* i Kristiansand. Navnekomiteen i kommunen støtter Tveit Historielags forslag om *Tofdal*, mens kulturstyret ønsker *Topdal*.

Klagenemnda fant på denne bakgrunn at det er tilstrekkelig godtgjort at alle tre uttalemåter er i bruk. Stedsnavnloven har ingen regel som sier at den mest brukte uttalen har noen forrang fremfor mindre brukte uttaler.

Hovedregelen om å ta utgangspunkt i nedarvet uttale betyr etter definisjonen i forskriften "uttale som er overlevert fra tidlegare generasjoner, som har vore vanleg på staden, og som framleis er i levande bruk". Loven sier ikke noe om hvor mange generasjoner som skal ha brukt uttalen. Det er ingen tvil om at *tåffdal* er en gammel uttale som har vært i bruk lenge. På sitt møte 14.3.2014 tok ikke nemnda stilling til hva som er den opprinnelige uttalen. Men i

vedtaket ved andre gangs behandling i klagenemnda datert 5. juni 2015, uttalte nemnda følgende: "Nemnda mener at uttalen med /p/ må være den eldste. Dette bekreftes av en nesten entydig skriftradisjon gjennom 500 år. Denne uttalen er fortsatt i levende bruk. Uttalen med /f/ og /v/ skyldes et vanlig dialekttrekk i området." Nemnda er åpen for at vi kan ha tatt feil om hva som er den eldste uttalen. Det har imidlertid ingen betydning for avgjørelsen, ettersom det bærende element i vedtaket må knyttes til skriftradisjonen.

I saken om Topdal/Tovdal/Tofdal er de relevante lovtekstene å finne i § 1, lovens formålsbestemmelse, i § 4, første ledd, første setning og § 4, annet ledd, tredje setning med alternative underpunkter, samt § 1 i forskrift om skrivemåten av stadnamn. Stadnamnlovas formål er navnevern. Lovtekst, forskrifter og forarbeider viser klart at ikke bare muntlig navnetradisjon er verneverdig; også skriftlig navnetradisjon er en del av navnearven.

Nemndas vedtak er gjort etter stedsnavnlovens § 4 andre ledd, der det bestemmes når det er grunn til å fravike hovedregelen i § 4 første ledd (jf. formuleringen "anna er fastsett i denne lova"). Paragraf 4 andre ledd, tredje setning med underpunkter bestemmer at det kan fastsettes flere skriftformer som navn på samme navneobjekt hvis nærmere bestemte forutsetninger er til stede. Her er det særlig punkt b) som er relevant: flere skriftformer kan fastsettes dersom "to eller flere skriftformer av navnet er vel innarbeidede". Forskriftens § 1 første ledd sier: "Det skal takast omsyn til tidlegare normeringspraksis så langt ein kan gjere det utan å komme i strid med lova". Den eldste skrivemåten som er belagt for navnet, er *Tupdall* fra 1527. *Norske Gaardnavne* har bare dokumentert skrivemåte med p i de gamle beleggene t.o.m. 1611. Etter nemndas mening kan ikke disse gamle skrivemåtene regnes som normering etter stedsnavnloven. Men skrivemåten med p er fortsatt nærmest enerådende frem til i dag, med få unntak. Med hensyn til Topdalsfjorden spesielt finnes navnet skrevet med p i sjøkartserien (kart fra 1941 og 1999), i amtskartet fra 1859, i rektangelkartet RK5A fra 1901 (revidert 1934) og i kartserien Norge 1:50 000 (1967, 1993, 2006). Disse kartene fyller etter nemndas mening kravene til "normeringspraksis", og nemnda må derfor ta hensyn til denne.

I tillegg må det legges vekt på forskriftens § 1 andre ledd: "ved namn på større og/eller særleg kjende lokalitetar kan det takast omsyn til innarbeidd skriftradisjon". Videre står det i kommentarene til samme forskrifts § 4: "Dersom fleire uttaleformer er i bruk, skal ein som hovudregel ta utgangspunkt i den uttaleforma som har lengst tradisjon på staden. Departementet vil likevel understreke at også skriftpåverka namneformer og nyare namneformer er ein del av norsk namnetradisjon. Dersom slike namneformer er i allmenn bruk lokalt og lokalsamfunnet identifiserer seg med dei, må det leggjast vekt på dette ved fastsetjing av skrivemåten når formene ligg innanfor regelverket."

Etter en helhetsvurdering av jus og faktum kom klagenemnda til at det var riktig å fastsette alternative skriftformer for den nederste delen av elva, og da slik at det ene alternativet, *Tovdalselva*, er den samme skriftform som gjelder for hele elva. I valget mellom *Tofdal* og *Topdal* endte nemnda på siste alternativ for å få en sammenheng med navnet på fjorden. Som vist ovenfor, er normeringspraksis for fjordnavnet så langvarig og entydig at nemnda mente det var riktig å legge den til grunn for vedtaket. Å fastsette tre forskjellige skriftformer for et forholdsvis kort stykke av elva fant klagenemnda uhensiktsmessig.

I ettertid ser klagenemnda at vedtakene burde vært mer utfyllende med hensyn til både lovtolkning og bevisbedømmelse. Det kan vi bare beklage.

Med hensyn til hvilke foreninger eller sammenslutninger som skal kunne klage, jf. lovens § 10, jf. § 5 første ledd bokstav c), er å bemerke at Kulturdepartementet har vurdert det som "Gruppen, Vi som vil bevare navnet Topdal på elva og fjorden" er klageberettiget, jf. brev fra Kartverket til klagenemnda datert 19.06.2013: "Hvorvidt ”en gruppe som vil bevare navnet Topdal på elva og fjorden” er klageberettiget etter regelverket, synes ikke umiddelbart klart. Spørsmålet er derfor forelagt Kulturdepartementet som mener denne gruppen må kunne ansees å være klageberettiget." Klagenemnda fant ingen grunn til å gå imot departementet på dette punkt.

For klagenemnda for stedsnavnsaker

Marit Halvorsen
Leder